

การพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง¹

ภัทราวดี วัฒนศัพท์²

วันที่รับบทความ: 5 มีนาคม 2566; วันที่แก้ไขล่าสุด: 16 พฤษภาคม 2566; วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 25 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่าย วิธีการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่ และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่มชุมชน ได้แก่ กลุ่มชุมชนท่ามะโอ กลุ่มชุมชนปงสนุก และกลุ่มชุมชนกาดกองต้า ซึ่งเป็นกลุ่มชุมชนเขตเมืองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงที่อยู่ภายใต้ความดูแลของเทศบาลนครลำปาง แต่ยังคงขาดความร่วมมือระหว่างกัน ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายในการสร้างความร่วมมือ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยว การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาจากเอกสาร จากตัวแทนภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน รวมจำนวน 24 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสร้างเครือข่ายมีการเกิดขึ้นใน 2 รูปแบบซึ่งมีความทับซ้อนกัน ได้แก่ เครือข่ายคณะกรรมการชุมชนและเครือข่ายการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสมาชิกของชุมชนเป็นตัวแสดงหลักของเครือข่ายในลักษณะเครือข่ายร่วมปฏิบัติการและเครือข่ายภาคประชาสังคม ทั้งนี้ แต่ละกลุ่มมีวิธีการรักษาเครือข่ายที่แตกต่างกันและขาดการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันนั้น ควรมีหน่วยงานกลางเป็นผู้สนับสนุนและประสานงานในการจัดเวทีสนทนา เพื่อตกลงเรื่องผลประโยชน์ตอบแทน และการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน

คำสำคัญ การพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน, การสร้างเครือข่าย, การรักษาเครือข่าย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: Pattharawadee_w@cmu.ac.th

Network Development for Community-Based Tourism of the Wang Riverside Communities, Mueang District, Lampang Province

Pattharawadee Wattanasup³

Received: 5 March 2023; Revised: 16 May 2023; Accepted: 25 May 2023

Abstract

The objective of this research is to study network construction, network maintenance, and methods for community-based tourism network development with collaboration from all 3 Wang Riverside community groups under the supervision of Lampang City Municipality, Mueang District, Lampang Province (namely, Ta Ma O community group, Baan Pong Sanuk community group, and Kad Kong Ta community group). Qualitative research methods were used for this study. Specific data was collected from 24 purposive samples who have duties relating to community-based tourism. These samples come from the public sector, government sector, and private sector. Data was collected via in-depth interviews, focus group interviews, and documentary study. The result shows that there are 2 overlapping patterns of network building, which are formal community network and community-based tourism network. The main elements of all community networks are the local government organization and the community members in a collaborative, decentralized model. There are different ways to participate in many activities in order to maintain their relationships. Nevertheless, there is still a problem with a lack of leaders coming from the new generation. However, for collaboration network development, a government agency should be involved as a middleman to coordinate and support in conducting meetings for reaching agreements and to hold special tourism activities.

Keywords Network Development for Community - Based Tourism, Building Network, Maintaining Network

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University 50200
E-mail: pattharawadee_w@cmu.ac.th

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในรายได้สำคัญสำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของโลกซึ่งก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การท่องเที่ยวสร้างรายได้ในสัดส่วนประมาณร้อยละ 10.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ของโลก และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคระหว่างปี พ.ศ. 2563-2564 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศของโลกลดลงไปมากกว่า 4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ เกิดการว่างงานของแรงงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.5 (ณัฐฤกษ์ฤติ นิธิประภา, 2564, น. 1)

สำหรับประเทศไทยนั้น รายได้จากการใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้น คิดเป็นร้อยละ 11 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ในขณะที่ช่วงกันการท่องเที่ยวก็ทำให้เกิดการจ้างงานในธุรกิจที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 20 ของการจ้างงานทั้งหมด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564, น. 29) แต่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวช่วงครึ่งปีแรกของ พ.ศ. 2564 ทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมฯ ด้านการท่องเที่ยวลดลง โดยมีมูลค่าอยู่ที่ 119,095 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 75.66 คิดเป็นร้อยละ 1.49 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ซึ่งในเวลาต่อมาเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคฯ คลี่คลาย ประกอบกับนโยบายการเปิดประเทศ ทำให้สถานการณ์เศรษฐกิจการท่องเที่ยวช่วงครึ่งปีแรกของ พ.ศ. 2565 ดีขึ้น โดยพบว่ามีการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น แต่การฟื้นตัวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยังคงถูกจำกัดด้วยมาตรการความเข้มงวดในการควบคุมโรคของแต่ละประเทศ และสงครามระหว่างรัสเซียและยูเครน จากสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยในช่วงมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2565 จำนวน 2,079,950 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5,042.41 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2564 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565, น. 4)

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ไม่ได้มีเพียงปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และนโยบายการฉีดวัคซีนป้องกันโรคฯ เท่านั้น แต่ยังมีปัญหาและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของการท่องเที่ยว (ณิชากัทร สุรวัฒนานนท์, 2562) ดังนี้

(1) การกระจุกตัวในเชิงสัญชาติ

ประเทศไทยมีการพึ่งพานักท่องเที่ยวจากประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป เมื่อเกิดสถานการณ์หรือปัญหาในเชิงลบกับนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งของประเทศนั้น จะทำให้นักท่องเที่ยว

กลุ่มอื่นๆ ของประเทศเดียวกันขาดความเชื่อมั่นและยกเลิกการเดินทาง ส่งผลต่อรายได้ของผู้ประกอบการไทย

(2) ข้อจำกัดด้านขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

ประเทศไทยยังคงมีปัญหาด้านการขาดโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศที่ครอบคลุมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกสบาย รวมถึงปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการบริหารจัดการดูแลที่ดี ล้วนเป็นปัจจัยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่เดินทาง

(3) การเติบโตของรายได้จากภาคท่องเที่ยวที่พึ่งพาจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่าด้านราคา

ก่อนช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคฯ ประเทศไทยได้รับรายได้จากการขยายตัวของปริมาณนักท่องเที่ยวแต่ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อคนอยู่ในระดับต่ำ อาจส่งผลต่อการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวกับประเทศอื่นๆ ในอนาคต

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาด้านขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และการเติบโตของรายได้จากภาคท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับฐานราก ซึ่งมีชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการไปพร้อมกับการสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2561) โดยเริ่มจากการส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนการรักษาระบบนิเวศ และการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม (กนกกานต์ แก้วนุช, 2564) นำไปสู่การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจได้

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 5 ของภาคเหนือและมีอายุเก่าแก่มากกว่า 1,300 ปี ลักษณะทางภูมิประเทศเป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา และมีแม่น้ำวัง ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาผีปันน้ำไหลผ่านใจกลางเมือง นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่สีเขียวทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย มีป่าไม้กระจายตัวทั้งจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 70.64 ประกอบด้วยป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 33 ป่า อุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง วนอุทยาน 1 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวกว่าร้อยแห่งทั้งเชิงนิเวศน์ เชิงประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน เชิงวัฒนธรรมและหัตถกรรม และมีโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางคมนาคมที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่จังหวัด รวมถึงบริการรถม้าเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียวของประเทศไทยที่รถม้าสามารถวิ่งร่วมกับรถประเภทอื่นบนถนนได้ สำหรับสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 พบว่า เศรษฐกิจภาคบริการหดตัวร้อยละ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา เนื่องจากสถานการณ์

การแพร่ระบาดของโรคฯ จึงส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวและผู้เข้าพักแรมลดลง รวมไปถึงรายได้จากผู้มาเยือนที่ลดลงตามไปด้วย (กรมบัญชีกลาง, 2564) และในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 พบว่าเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางโดยรวมขยายตัว โดยภาคบริการมีการขยายตัวร้อยละ 1.9 เมื่อเทียบกับเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคฯ มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ประกอบกับแรงฉีดวัคซีนอย่างครอบคลุม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของหลายภาคส่วนในจังหวัดลำปาง ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดการกระตุ้นการใช้จ่าย ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามายังจังหวัด (กรมบัญชีกลาง, 2565)

ตารางที่ 1 สถิติจำนวนผู้มาเยือนของจังหวัดลำปาง

ปี พ.ศ.	จำนวนผู้มาเยือน	ร้อยละความเปลี่ยนแปลงจากปีก่อนหน้า
2560	1,216,149 คน	+ 34.43
2561	1,332,887 คน	+ 9.60
2562	1,362,257 คน	+ 2.20
2563	821,581 คน	- 39.69
2564	608,177 คน	- 25.97
2565	682,631 คน*	+114.27**

ที่มา: สถิติจำนวนผู้มาเยือนของจังหวัดลำปาง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565ก)

หมายเหตุ: * สถิติจำนวนผู้มาเยือนสะสม (เดือนมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2565)

** ร้อยละความเปลี่ยนแปลงจากปีก่อนหน้า (เดือนมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2564)

ถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคจะมีความแปรปรวนและคาดเดาได้ยาก เนื่องจากเชื้อไวรัสมีการพัฒนาเพื่อปรับสายพันธุ์ให้สามารถดำรงชีวิตรอดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่ทุกภาคส่วนก็ได้มีความพยายามจะแก้ไขปัญหาพร้อมกัน ส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขได้ณรงค์ให้ประชาชนปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและควบคุมโรค ขณะที่ส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานลำปาง หรือหน่วยงานในพื้นที่อย่างเทศบาลนครลำปางได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายใต้มาตรการป้องกันและควบคุมโรคอย่างเคร่งครัด ในขณะเดียวกันจังหวัดลำปาง หน่วยงานภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวของจังหวัด จากเดิมที่มุ่งเน้นสถานที่ท่องเที่ยวเพียงรูปแบบเดียว เปลี่ยนแปลงมาให้การสนับสนุนชุมชนที่มีศักยภาพสามารถ

จัดบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) ควบคู่กันไปด้วย ซึ่งในพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเทศบาลนครลำปาง มีชุมชนซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกัน และตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำวังที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง จำนวน 3 กลุ่มชุมชน ดังนี้

(1) กลุ่มชุมชนท่ามะโอ เป็นชุมชนเก่าแก่สืบริมแม่น้ำวังที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในพื้นที่เด่นชัด รวมถึงมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีความเข้มแข็ง และได้รับรางวัล 1 ใน 10 สุดยอดชุมชนต้นแบบ “เที่ยวชุมชน ยลวิถี” ประจำปี พ.ศ. 2564

(2) กลุ่มชุมชนบ้านปางสนุก เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณี และมีปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม โดยมีกลุ่มอนุรักษ์วัดปางสนุกเป็นผู้ขับเคลื่อน ทั้งนี้ วัดปางสนุกเหนือยังได้รับรางวัลการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมดีเด่นจากยูเนสโกเมื่อปี ค.ศ. 2551 อีกด้วย

(3) กลุ่มชุมชนกาดกองต้า เป็นชุมชนที่มีถนนคนเดินกาดกองต้าที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดลำปางอยู่ในพื้นที่ และมีสถาปัตยกรรมอาคารในชุมชนที่ได้รับรางวัลด้านการอนุรักษ์จากสมาคมสถาปนิกสยาม

จาก 3 กลุ่มชุมชนข้างต้น แม้ทุกชุมชนมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวแต่ยังขาดความร่วมมือระหว่างกัน จึงเป็นความท้าทายของจังหวัดลำปางในการสร้างความร่วมมือระหว่างพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้ง 3 กลุ่มชุมชนในชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

(2) เพื่อศึกษาวิธีการรักษาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้คงอยู่ของทั้ง 3 กลุ่มชุมชนในชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

(3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่มชุมชนในชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3. แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้เพื่อศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิธีการรักษาเครือข่าย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันนั้น มีดังนี้

3.1 รูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(1) แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายวิสาหกิจด้านการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจโดย Porter (2001, อ้างถึงใน วุฒิชชาติ สุนทรสมัย, 2560) 7 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างกลุ่ม การวิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดเป้าประสงค์หรือพันธกิจร่วม การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานในกลุ่ม เครือข่ายวิสาหกิจ การถ่ายโอนจากแผนงานไปสู่การปฏิบัติการการจัดการโครงสร้างการทำงาน และระบบปฏิบัติงานของเครือข่ายวิสาหกิจ และตรวจสอบความก้าวหน้าในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ มาใช้เป็นแนวคิดตั้งต้นในการสร้างเครือข่าย รวมถึงองค์ประกอบของเครือข่าย โดย อติทัต วะสินนท์ (2552, อ้างถึงใน วุฒิชชาติ สุนทรสมัย, 2560) ได้แก่ ภาคเอกชน สถาบันการเงิน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ แทนตัวแสดงที่อยู่ในเครือข่ายการทำงาน

(2) ทฤษฎีบทว่าด้วยการออกแบบเครือข่ายการทำงานโดยพิจารณาถึงบริบทแวดล้อมอย่างรอบด้าน (Network-Enveloped Hypothesis: NEH) โดย วีระศักดิ์ เครือเทพ (2550) ซึ่งมีองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ตรงกับลักษณะการเกิดขึ้นของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3.2 วิธีการรักษาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

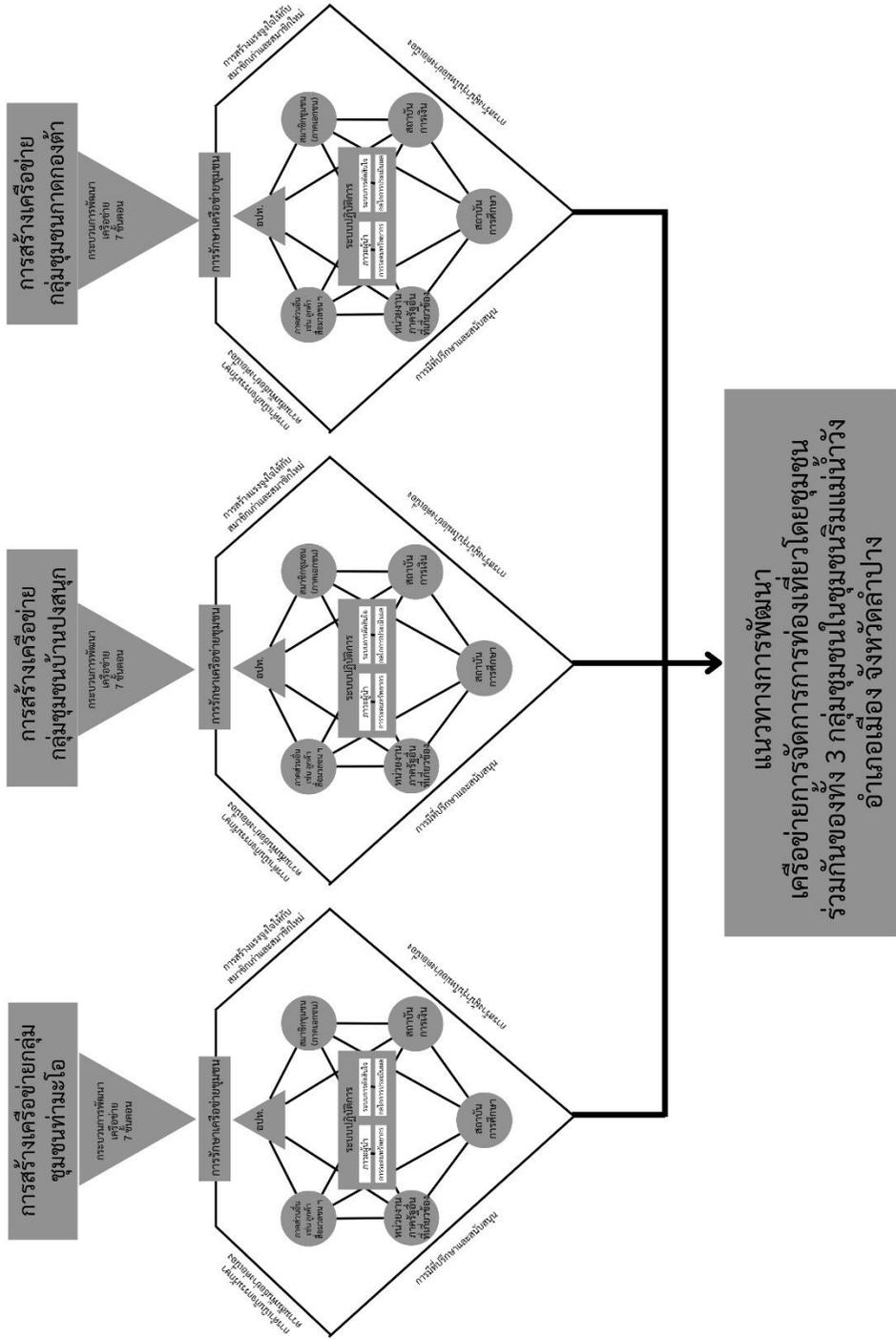
ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการธำรงรักษาเครือข่ายของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) มาใช้เป็นแนวคิดในการรักษาเครือข่ายชุมชน ซึ่งตามแนวคิดเครือข่ายจะต้องดำเนินการ 6 กิจกรรม ได้แก่ การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมเพื่อรักษาความสัมพันธ์ การสร้างแรงจูงใจ การจัดหาทรัพยากรสนับสนุน การมีที่ปรึกษาคอยสนับสนุน และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าการดำเนินการกิจกรรมใดก็ตามของเครือข่าย ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกพร้อมกัน จึงควรรวมให้เป็นเรื่องเดียวกัน และอีกประการหนึ่งคือ การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกันกับการระดมทุนตามทฤษฎีบทว่าด้วยการออกแบบเครือข่ายการทำงานฯ จึงได้เลือกรักษาไว้ในทฤษฎีดังกล่าวแทน ดังนั้นกรอบแนวคิดนี้จึงเสนอแนวคิดในการรักษาเครือข่ายให้ดำเนินการ 4 กิจกรรม โดยผู้ศึกษาได้นำแนวคิดข้างต้นนี้มาศึกษาการสร้างเครือข่ายและการรักษาเครือข่ายชุมชน ทั้งของเครือข่ายกลุ่มชุมชนท่ามะโอ กลุ่มชุมชนบ้านปงสนุก และกลุ่มชุมชนกาดกองดำ

3.3 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน

ผู้ศึกษาใช้แนวคิดปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว โดยมิงสรรพ์ ชาวสอาด, อรุณี อินทรไพโรจน์, และอรรถพันธ์ สารวงศ์ (2562) ซึ่งได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จส่วนใหญ่ของชุมชนท่องเที่ยวว่า ชุมชนท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จนั้นจะมีวัฒนธรรมร่วมกัน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว และคนในชุมชนไม่ได้มีรายได้หลัก เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ทุนประเดิม ซึ่งเป็นการนำทุนธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญา และทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่นมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน และทุนทางสังคม คือ ชุมชนมีความสามัคคี ความเชื่อใจ ความไว้วางใจ พร้อมทั้งจะเกื้อหนุนกัน และมีแบบแผนพื้นฐานของชุมชนเหมือนกัน ค่านิยมคล้ายกัน นอกจากนี้ มีปัจจัยที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และปัจจัยเร่ง หรือปัจจัยเสริมที่นำมาใช้ในการศึกษา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่มชุมชน

จากกรอบแนวคิดในการศึกษาสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้ การศึกษาเรื่องรูปแบบการสร้างเครือข่ายและวิธีการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่ ผู้ศึกษาได้แยกศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มชุมชน โดยในการสร้างเครือข่ายมีกระบวนการพัฒนาเครือข่าย 7 ขั้นตอน มีองค์ประกอบของเครือข่ายประกอบด้วย 6 ตัวแสดง และระบบปฏิบัติการ ซึ่งมี 4 วิธีการรักษาเครือข่ายให้คงอยู่จะการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกเก่าและใหม่ การมีที่ปรึกษาและสนับสนุน และการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง จากนั้นจึงมาศึกษาหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน โดยใช้แนวคิดปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว เชื่อมโยงปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และปัจจัยเร่งหรือปัจจัยเสริมของทั้ง 3 กลุ่มชุมชนเข้าด้วยกัน และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีกรณีศึกษา (Case Study) มีพื้นที่ศึกษา คือ บริเวณพื้นที่ของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่มชุมชนซึ่งมีพื้นที่ติดกัน ได้แก่ กลุ่มชุมชนท่ามะโอ กลุ่มชุมชนบ้านปงสนุก และกลุ่มชุมชนกาดกองต้า โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

(1) การคัดเลือกกรณีศึกษา ผู้ศึกษาคัดเลือก 3 กลุ่มชุมชนริมแม่น้ำวังฯ เนื่องจากผู้ศึกษาเล็งเห็นว่ากลุ่มชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนในเขตเมืองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ประสบความสำเร็จ และเป็นต้นแบบที่ดีด้านการอนุรักษ์

(2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 24 คน ซึ่งมีการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเรื่องแนวทางการพัฒนาเครือข่ายร่วมกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน รวมถึงการสนทนากลุ่มกับกลุ่มชุมชนถึงเรื่องรูปแบบการสร้างเครือข่าย วิธีการรักษาเครือข่าย และแนวทางการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันในรูปแบบกึ่งทางการ เพื่อให้สะดวกต่อการให้ข้อมูลของตัวแทน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล	เกณฑ์การคัดเลือก	จำนวน	วิธีการเก็บข้อมูล
ภาคประชาชน	1) เป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนริมแม่น้ำวัง ได้แก่ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน และตัวแทนสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวนชุมชนละ 3 คน 2) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ประชาชนทั่วไปในจังหวัดลำปาง และนักท่องเที่ยว จำนวน 3 คน	12	การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก
ภาครัฐ	ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนริมแม่น้ำวัง จาก 8 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง เทศบาลนครลำปาง ที่ทำการปกครองอำเภอเมืองลำปาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลำปาง สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 สาขา ลำปาง (ลำปาง) และมหาวิทยาลัยสวนดุสิต จำนวนหน่วยงานละ 1 คน ยกเว้นเทศบาลนครลำปาง จำนวน 2 คน	10	การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก
ภาคเอกชน	ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดลำปาง 1 คน ตัวแทนจากสมาคมรมม้า 1 คน	2	การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

สำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้ศึกษาเลือกใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และวิธีการรักษาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละกลุ่มชุมชน โดยการสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนจากแต่ละกลุ่มชุมชน และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตัวแทนจากเทศบาลนครลำปาง นอกจากนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความหลากหลายทั้งบทบาทหน้าที่จากหลายภาคส่วนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่มชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ประกอบกับการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องควบคู่กัน

5. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) เรื่องรูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

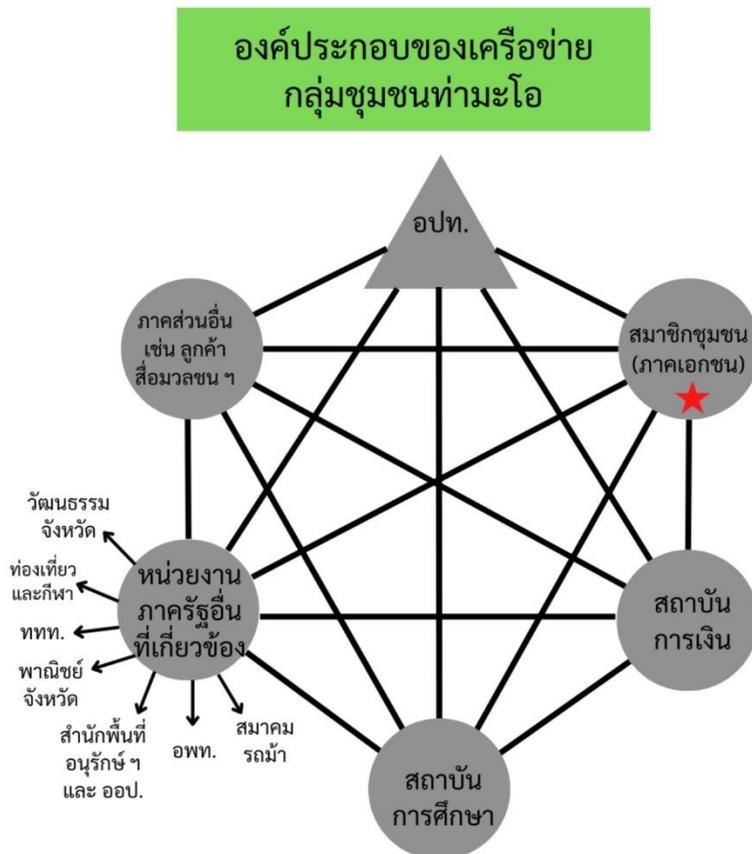
(1.1) รูปแบบการสร้างเครือข่าย มีลักษณะกระบวนการสร้างกลุ่มใน 2 รูปแบบซึ่งมีความทับซ้อนกัน ได้แก่ การสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายในรูปแบบของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนและเครือข่ายการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยในแง่ของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนทั้ง 3 กลุ่มมีรูปแบบของเครือข่ายที่เหมือนกันโดยเป็นรูปแบบที่เป็นทางการซึ่งกำหนดโดยเทศบาลนครลำปาง แต่สำหรับเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือ กลุ่มชุมชนท่ามะโอมีรูปแบบเป็นเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความเป็นรูปธรรม มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อการท่องเที่ยวโดยตรง ส่วนอีก 2 กลุ่มชุมชนมีรูปแบบเป็นเพียงเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มชุมชนบ้านปางสนุกเป็นเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์วัดปางสนุกเป็นหลัก และกลุ่มชุมชนกาดกองต้าเป็นเครือข่ายคณะกรรมการบริหารจัดการถนนคนเดินกาดกองต้า มีเป้าหมายเพื่อบริหารจัดการถนนคนเดินเป็นหลัก สอดคล้องกับข้อมูลจากภาครัฐ โดยเจ้าหน้าที่ตัวแทนจากเทศบาลนครลำปางที่ว่า รูปแบบเครือข่ายการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแต่ละกลุ่มชุมชน จะมีลักษณะการสร้างกลุ่มและรูปแบบที่แตกต่างกันแต่มีพื้นฐานมาจากเครือข่ายกลุ่มชุมชน

(1.2) การดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชน จะมีการดำเนินการตามแนวคิดเรื่อง กระบวนการพัฒนาเครือข่าย 7 ขั้นตอน โดยมีลักษณะเป็นทางการซึ่งมีเป้าหมายเพื่อดำเนินการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับเทศบาลนครลำปาง แต่ในการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จะดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการซึ่งมีการกำหนดเป้าหมายที่จะทำให้ลุล่วง ใช้การสนทนาพูดคุยเพื่อแบ่งหน้าที่ และลงมือปฏิบัติงานตามหน้าที่เท่านั้น

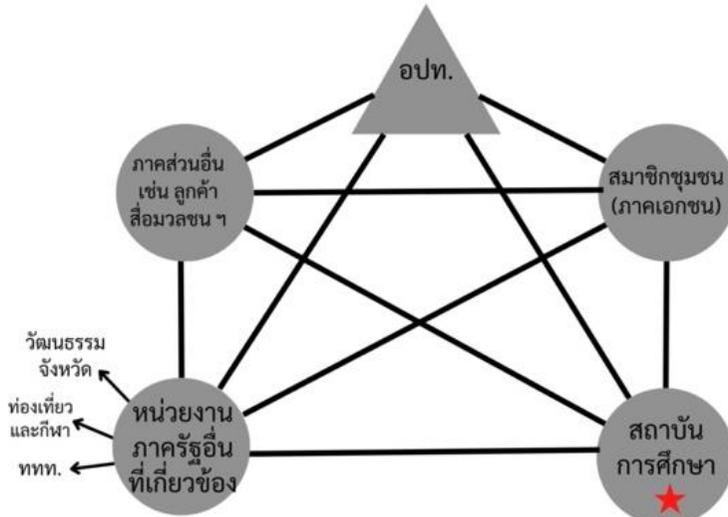
(1.3) เรื่ององค์ประกอบภายในเครือข่าย พบว่าทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครลำปาง) เป็นหนึ่งในตัวแสดงหลักของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมไปถึงสมาชิกชุมชนของทุกกลุ่มซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเครือข่ายโดยตัวแสดงอื่น ได้แก่ สถาบันการเงิน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐอื่นที่เกี่ยวข้อง และภาคส่วนอื่น เช่น ลูกค้า

สื่อมวลชน มีบทบาทและความสำคัญมากน้อยที่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ สำหรับเครือข่ายคณะกรรมการชุมชน ตัวแสดงอื่นจะไม่มีบทบาทในการเป็นเครือข่ายร่วม เนื่องจากเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนเป็นเครือข่ายที่มีรูปแบบการทำงานเป็นการเฉพาะระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ต่างจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ตัวแสดงอื่นจะมีบทบาทและความสำคัญแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มชุมชน ซึ่งกลุ่มชุมชนท่ามะโอที่เป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยตรงจะมีตัวแสดงครบถ้วนและมีจำนวนมาก แต่กลุ่มชุมชนบ้านปงสนุกและกลุ่มชุมชนกาตองต้าซึ่งเป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวจะขาดตัวแสดงสถาบันการเงิน

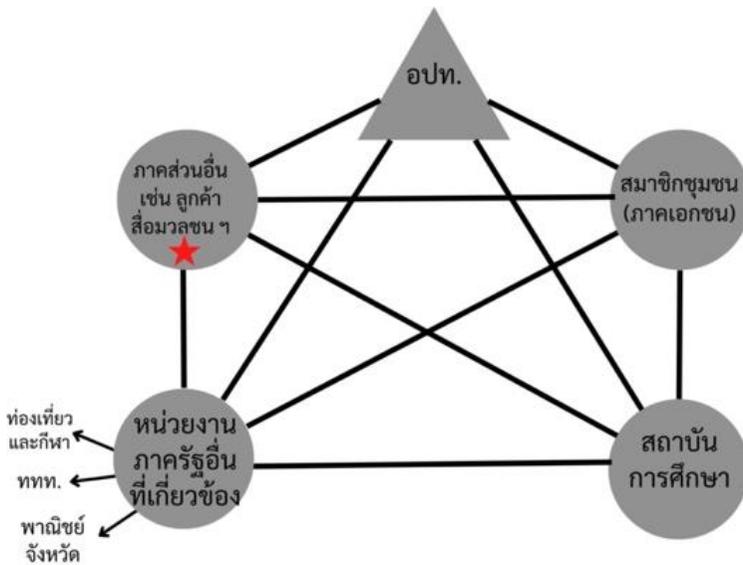
แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบของเครือข่ายกลุ่มชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม

องค์ประกอบของเครือข่าย
กลุ่มชุมชนบ้านปงสนุก

องค์ประกอบของเครือข่าย
กลุ่มชุมชนกาดกองต้า

(1.4) เรื่องรูปแบบของเครือข่ายตามมุมมองของตัวแทนจากภาครัฐ พบว่า ในการเป็นเครือข่ายคณะกรรมการชุมชน ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีลักษณะเป็นเครือข่ายร่วมปฏิบัติการ (Collaborative Model) ซึ่งมีผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้นำองค์กรต่างๆ ในเครือข่ายเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนเครือข่าย ใช้ระบบการตัดสินใจในลักษณะเปิดกว้างต่อสาธารณะและตัวแสดงต่างๆ มีความเป็นทางการที่เน้นสร้างความเข้าใจและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เช่นเดียวกับกลุ่มชุมชนท่ามะโอที่วิเคราะห์เครือข่ายของตนเองว่ามีลักษณะเป็นเครือข่ายร่วมปฏิบัติการ ต่างจากกลุ่มชุมชนบ้านปงสนุกและชุมชนกาดกองต้าที่วิเคราะห์ว่า กลุ่มของตัวเองมีลักษณะเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม (Decentralized Model) คือ มีผู้นำชุมชน หรือผู้นำภาคประชาสังคมเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนเครือข่าย ใช้ระบบการตัดสินใจในลักษณะเปิดกว้างให้ภาคชุมชนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการคิด จัดการปัญหา และลงมือดำเนินการแก้ไขปัญหา ซึ่งสมาชิกชุมชนจะมีความเชื่อใจและไว้วางใจกัน มีการดำเนินงานในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการตัดสินใจจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) โดยทั้ง 3 กลุ่มมีระบบปฏิบัติการของเครือข่ายที่คล้ายกัน คือ การก่อตัวของเครือข่ายเกิดจากภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และกลุ่มประชาชน ตลอดจนรูปแบบการตัดสินใจมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับความสำคัญของเรื่อง หรือผลกระทบของปัญหาที่ต้องตัดสินใจ รวมถึงมีการระดมทรัพยากรประเภทกำลังเพื่อใช้สำหรับการดำเนินงานของเครือข่าย และไม่ได้มีการใช้กลไกประเมินผลของการแก้ปัญหา แต่มีการพิจารณาที่ผลลัพธ์ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา

(2) เรื่องวิธีการรักษาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีวิธีการรักษาเครือข่ายฯ ในลักษณะที่หลากหลาย คือ มีการดำเนินกิจกรรมรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตามบริบทของแต่ละกลุ่มชุมชน โดยกลุ่มชุมชนท่ามะโอและกลุ่มชุมชนบ้านปงสนุกใช้กิจกรรมการให้บริการด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมงานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนและกิจกรรมทางศาสนา แต่กลุ่มชุมชนกาดกองต้าใช้เทคโนโลยี สื่อสังคมออนไลน์ “ไลน์” (Line) เป็นหลักในการรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการสร้างแรงจูงใจที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงตามบริบทของแต่ละกลุ่ม เช่น การสร้างรายได้ ความสนุกสนานในการทำงาน และกระตุ้นจิตสำนึกการเป็นจิตอาสา อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะที่เหมือนกัน คือ การมีที่ปรึกษาและสนับสนุนหลักเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลฯ) ที่ได้จัดสรรงบประมาณให้กับเครือข่ายคณะกรรมการชุมชน แต่ในรูปแบบของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะมีหน่วยงานที่สนับสนุนที่หลากหลาย และปัจจุบันทั้ง 3 กลุ่มชุมชนประสบปัญหาขาดการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยทุกกลุ่มได้มีความพยายามจะชักชวนคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาทำงานแต่ไม่ได้รับความร่วมมือ เพราะบริบทชุมชนเป็นสังคมเมืองและการย้ายถิ่นฐานของสมาชิก

(3) เรื่องแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันของ ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนในชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็น และมุมมองที่แตกต่างกันจากหลายภาคส่วน

(3.1) ด้านปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ทุนประเดิม ทุนทางสังคม และศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่

(3.1.1) ทุนประเดิม พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชน มีทุนประเดิม 2 ประเภท ได้แก่ ทุนธรรมชาติ เช่น แม่น้ำวัง ทรัพยากรป่าไม้ และทุนวัฒนธรรม เช่น มิติทางประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกันในหลายรูปแบบ มิติทางภูมิปัญญาเป็นเรื่อง อาหารพื้นถิ่นและวิถีชีวิตของคนในชุมชน มิติทางมรดกวัฒนธรรมที่ตกค้าง ประเภทจับต้องได้ เป็นเรื่องอาคารโบราณ สถาปัตยกรรมทั้งวัดและอาคารบ้านเรือน มิติทางศาสนา เป็นเรื่องกิจกรรมประเพณีทางศาสนาที่จัดขึ้นภายในวัดของแต่ละกลุ่มชุมชน และมิติทางชาติพันธุ์เป็นเรื่องของความหลากหลายทางชาติของแต่ละกลุ่มชุมชน ซึ่งถึงแม้จะมีความเป็นไปได้สูงในการเชื่อมโยงกัน แต่ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์กลับเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่มีความคิดเห็นที่สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยการร้อยเรียงเรื่องราว และกลุ่มที่มีความคิดเห็นที่ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ เนื่องจากแต่ละชุมชนมีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างกัน

(3.1.2) ทุนทางสังคม ได้แก่ ความสามัคคี ความเชื่อใจ ความไว้วางใจ แบบแผนพื้นฐานของชุมชน ค่านิยม กลุ่มผู้ที่มีความคิดเห็นที่ ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนสามารถเชื่อมโยงกันด้วยทุนทางสังคมได้ จะมีการพิจารณาจากพื้นที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้กันจึงทำให้มีค่านิยมคล้ายกัน การมีบุคลากรในชุมชนที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่กัน การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่กับหน่วยงานภาครัฐและความสามารถในการประสานงานของกลุ่มชุมชนแต่ละกลุ่ม ผู้ที่มีความคิดเห็นที่ ทั้ง 3 กลุ่มชุมชน ไม่สามารถเชื่อมโยงกันด้วยทุนทางสังคมได้ จะมีการพิจารณาจากความพร้อมในการทำงานกลุ่มด้านการท่องเที่ยว ความแตกต่างในลักษณะการทำงานของกลุ่ม การขาดความตระหนักรู้ของคนในชุมชนต่อเรื่องศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตนเอง

(3.1.3) ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ได้โดยง่าย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เนื่องจากทั้ง 3 กลุ่มชุมชนเป็นชุมชนในเขตเมืองที่สามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวก ทั้งด้วยการเดินทางโดยยานพาหนะส่วนตัว หรือการเดินทางด้วยสั้ล้อสองแถว รถม้า ประกอบกับการมีสะพานเชื่อมโยงระหว่างชุมชน จำนวน 3 สะพาน ได้แก่ สะพานรัชฎาภิเศก สะพานช้างเผือก และสะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี จึงทำให้การคมนาคมเพื่อเข้าถึงพื้นที่สามารถทำได้หลายเส้นทาง อีกทั้งกลุ่มชุมชนท่ามะโอและกลุ่มชุมชนบ้านปงสนุกต่างมีธรรางชุมชนเป็นของ

ตนเองที่นักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไป สามารถจ้างเหมาบริการเพื่อเดินทางเข้ามาในพื้นที่ได้ ดังความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มส่วนหนึ่งที่คิดเห็นว่า “รอร่างชุมชน” จะสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของทั้ง 3 กลุ่มชุมชนไว้ด้วยกัน

(3.2) ด้านปัจจัยที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มีความคิดเห็นใน 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่มีความคิดเห็นที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ มีความคิดเห็นที่ ควรมีการจัดเวทีสนทนาเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลโดยมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็นคนกลางประสานความร่วมมือ ควรมีการตกลงเรื่องผลประโยชน์ในการดำเนินงานร่วมกันให้ชัดเจน และมีการจัดกิจกรรม ด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน รวมถึงรูปแบบการบริหารควรเป็นแบบแนวราบ บริหารจัดการกันเอง โดยที่ทุกกลุ่มชุมชนมีความเท่าเทียมกัน ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการทำงานที่เท่ากัน อยู่ร่วมกันด้วยกฎกติกา มีการระบุหน้าที่ที่ชัดเจน มีการจัดประชุมอย่างต่อเนื่องทุก 3-6 เดือน รวมถึงมีศูนย์ประสานงานและคณะกรรมการกลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นคนกลาง ในลักษณะที่ปรึกษาและพี่เลี้ยง ซึ่งในอนาคตอาจมีการสร้างภาคีเครือข่ายเพิ่มเติมและพัฒนา เครือข่ายนี้ไปสู่การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนซึ่งขับเคลื่อนไปอย่างสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ที่มีความคิดเห็นที่ ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนไม่สามารถเชื่อมโยงกันระหว่างผู้นำได้ มีความคิดเห็นที่ ผู้นำของทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีความคิดและลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดความยากในการเชื่อมโยง และปัจจุบันทั้ง 3 กลุ่มชุมชนยังไม่มีเรื่องรายได้และ ผลประโยชน์ที่ชัดเจนเป็นของตนเอง ซึ่งสถาบันการศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการศึกษาวิจัย ชุมชนและสนับสนุนต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับทุกกลุ่ม

(3.3) ด้านปัจจัยเร่ง พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนควรพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละ ชุมชนให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกัน นอกจากนี้ ควรมี ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชน หรือศูนย์ประสานงานเครือข่าย มีการดำเนินการ กิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน มีการเปิดให้บริการที่สม่ำเสมอ และปลูกจิตสำนึกให้กับ คนในชุมชน ตลอดจนการปรับปรุงทัศนียภาพแม่น้ำวัง รวมไปถึงการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวที่หลากหลายโดยเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่าง “เฟซบุ๊ก” (Facebook) ตลอดจนการจัดกิจกรรมพิเศษที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มชุมชนควรเข้าร่วมกิจกรรม งานประเพณี “ล่องสะเปาजारละคอน” (ลอยกระทง) ร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว อื่นร่วมกัน เช่น กิจกรรมเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม กิจกรรมตักบาตรริมแม่น้ำ กิจกรรมแข่งเรือ หรือ กิจกรรมงานประเพณีที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน ซึ่งควรมีลักษณะรูปแบบการจัดงานในลักษณะ หมุนเวียนกันจัดกิจกรรม และอีก 2 กลุ่มชุมชนเข้าร่วม และอีกประการหนึ่งคือ การส่งเสริม จากหน่วยงานภาครัฐ จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนทั้ง 3 กลุ่มชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง ผู้สนับสนุนงบประมาณและประสานงาน รวมถึงเป็นคนกลางไกล่เกลี่ย

ซึ่งต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ การจัดงานประเพณี การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวให้กับกลุ่ม การปรับภูมิทัศน์ การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมเทคโนโลยี และการปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้เห็นศักยภาพของชุมชน เกิดความเข้าใจ ความรักและหวงแหน เพื่อเกิดการสืบทอดและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น

6. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทั้ง 3 กลุ่มชุมชน มีการเกิดขึ้นใน 2 รูปแบบ ซึ่งมีความทับซ้อนกันได้แก่ การสร้างกลุ่มหรือเครือข่ายในรูปแบบของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนและเครือข่ายการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยในแง่ของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชนทั้ง 3 กลุ่มมีรูปแบบของเครือข่ายที่เหมือนกันโดยเป็นรูปแบบที่เป็นทางการซึ่งกำหนดโดยเทศบาลนครลำปาง แต่สำหรับเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือ กลุ่มชุมชนท่ามะโม่มีรูปแบบเป็นเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความเป็นรูปธรรม มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อการท่องเที่ยวโดยตรง ส่วนอีก 2 กลุ่มชุมชนมีรูปแบบเป็นเพียงเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ กลุ่มชุมชนบ้านปางสนุกเป็นเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์วัดปางสนุกเป็นหลัก และกลุ่มชุมชนกาดกองต้าเป็นเครือข่ายคณะกรรมการบริหารจัดการถนนคนเดินกาดกองต้า มีเป้าหมายเพื่อบริหารจัดการถนนคนเดินเป็นหลัก

ทั้งนี้ พบว่าการสร้างเครือข่ายในรูปแบบคณะกรรมการชุมชนนั้นเป็นไปตามกระบวนการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ โดย Porter (2001, อ้างถึงใน วุฒิชชาติ สุนทรสมัย, 2560) 7 ขั้นตอนอย่างมีลักษณะเป็นทางการ แต่ในรูปแบบของเครือข่ายการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ ซึ่งเมื่อศึกษาหารูปแบบของเครือข่ายตามแนวคิดองค์ประกอบของเครือข่าย โดยอดิทัต วะสีนนท์ (2552, อ้างถึงใน วุฒิชชาติ สุนทรสมัย, 2560) ได้แก่ ภาคเอกชน สถาบันการเงิน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ แทนตัวแสดงที่อยู่ในเครือข่ายการทำงาน ตามทฤษฎีบทว่าด้วยการออกแบบเครือข่ายการทำงาน โดยพิจารณาถึงบริบทแวดล้อมอย่างรอบด้าน (Network-Enveloped Hypothesis: NEH) โดย วีระศักดิ์ เครือเทพ (2550) ซึ่งมีองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก พบว่าทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีองค์ประกอบของเครือข่ายและระบบปฏิบัติการในทิศทางเดียวกับแนวคิดดังกล่าว แต่มีความแตกต่างเพียงตัวแสดงในองค์ประกอบของเครือข่ายซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทและ

เป้าหมายของแต่ละกลุ่ม ซึ่งผู้ศึกษามีข้อสังเกตเห็นได้ว่า กลุ่มชุมชนที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยตรง อย่างกลุ่มชุมชนท่ามะโอจะมีตัวแสดงในองค์ประกอบที่ครบถ้วนและมีจำนวนมาก รวมถึงทัศนคติในการทำงานที่พิจารณาว่ารูปแบบเครือข่ายของกลุ่มมีลักษณะเป็นเครือข่ายร่วมปฏิบัติการ (Collaborative Model) ต่างจากกลุ่มชุมชนอื่นที่พิจารณาว่าเครือข่ายของกลุ่มมีลักษณะเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม (Decentralized Model)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเรื่องวิธีการรักษาเครือข่ายชุมชนได้แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนมีวิธีการรักษาเครือข่ายของกลุ่มที่แตกต่างกันตามบริบทของกลุ่มชุมชน แต่อยู่บนฐานแนวคิดเกี่ยวกับการธำรงรักษาเครือข่ายของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) และผลที่ได้จากการศึกษาในเรื่องนี้ทำให้ได้ทราบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนกำลังประสบปัญหาขาดการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เนื่องด้วยบริบทชุมชนเป็นสังคมเมืองและการย้ายถิ่นฐานของสมาชิกซึ่งอาจนำไปสู่การล่มสลายของเครือข่ายได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่มชุมชน จะมีทั้งความคิดเห็นที่สามารถเชื่อมโยงได้ และไม่สามารถเชื่อมโยงได้ แต่เมื่อพิจารณาตามแนวคิดปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว โดยมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ (2562) พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชุมชนต่างมีปัจจัยพื้นฐานที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง แต่ยังขาดความร่วมมือในการสร้างปัจจัยที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและปัจจัยเร่ง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มร่วมกับทั้ง 3 กลุ่มชุมชนพบว่า ทุกกลุ่มมีความยินดีที่จะร่วมมือกัน แต่จะต้องมีหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นคนกลางในการประสานงานและไกล่เกลี่ย เพื่อให้มีการตกลงเรื่องผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่างเท่าเทียมและชัดเจน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐควรเป็นผู้สนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงในการเริ่มต้นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การขยายเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนริมแม่น้ำวัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปางต่อไป

ตารางที่ 3 สรุปผลการศึกษา

ประเด็นคำถาม งานวิจัย	ประเด็นการศึกษา	กลุ่มชุมชน ท่ามะโอ	กลุ่มชุมชน บ้านปางสนุก	กลุ่มชุมชน ภาคกองต้า
1) รูปแบบการสร้าง เครือข่ายการ จัดการการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน ของทั้ง 3 กลุ่มฯ	1) กระบวนการ สร้างหรือพัฒนา เครือข่ายของ ชุมชน	มี 2 รูปแบบ ซึ่งมีความทับซ้อนกัน ได้แก่ เครือข่าย คณะกรรมการชุมชน (ทางการ) และเครือข่ายการจัดการ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ไม่เป็นทางการ)		
		เครือข่ายจัดการ การท่องเที่ยวโดย ชุมชน	เครือข่ายอนุรักษ์ วัดปางสนุก	เครือข่าย คณะกรรมการ บริหารจัดการถนน คนเดินภาคกองต้า
	2) องค์ประกอบ ภายในเครือข่าย	มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครลำปาง) และ สมาชิกชุมชนเป็นตัวแสดงหลักที่มีความสำคัญในการ ขับเคลื่อนเครือข่ายทั้ง 2 รูปแบบ		
		มีตัวแสดง ครบถ้วน และมี จำนวนตัวแสดง มาก ซึ่งตัวแสดง ที่สำคัญที่สุด คือ สมาชิกชุมชน	ขาดตัวแสดง สถาบันการเงิน ซึ่งตัวแสดงที่ สำคัญที่สุด คือ สถาบันการศึกษา	ขาดตัวแสดง สถาบันการเงิน ซึ่งตัวแสดงที่สำคัญ ที่สุด คือ ภาคส่วน อื่น เช่น ลูกค้า สื่อมวลชนฯ
		เครือข่ายร่วม ปฏิบัติการ	เครือข่าย ภาคประชาสังคม	เครือข่ายภาค ประชาสังคม
	3) ระบบปฏิบัติการ ของเครือข่าย	มีลักษณะการก่อตัวของเครือข่ายจากภาวะผู้นำทั้งผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และกลุ่มประชาชน ซึ่งมีรูปแบบการตัดสินใจที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความสำคัญ และผลกระทบของปัญหา โดยในการทำงานมีการระดม ทรัพยากรประเภทกำลังคน อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มฯ ไม่ได้มีการใช้กลไกการประเมินผลของการแก้ปัญหา		
2) วิธีการรักษา เครือข่ายการ จัดการการ	1) การดำเนิน กิจกรรมรักษา	การดำเนิน กิจกรรมด้านการ	การดำเนิน กิจกรรมด้านการ	สื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชัน “ไลน์” (Line)

ประเด็นคำถามงานวิจัย	ประเด็นการศึกษา	กลุ่มชุมชนท่ามะโอ	กลุ่มชุมชนบ้านปงสนุก	กลุ่มชุมชนกาตกองต้า
<p>ท่องเที่ยวโดยชุมชนให้คงอยู่ของทั้ง 3 กลุ่มฯ</p>	ความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	ท่องเที่ยวและงานประเพณี	ท่องเที่ยวและงานประเพณี	
	2) การสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่	สร้างแรงจูงใจด้วยรายได้	สร้างแรงจูงใจด้วยความสนุกสนานในการทำงาน	สร้างแรงจูงใจด้วยการกระตุ้นจิตสำนึกเพื่อเป็นจิตอาสา
	3) การมีที่ปรึกษาและสนับสนุน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครลำปาง) เป็นที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนหลักของเครือข่ายคณะกรรมการชุมชน แต่เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวจะมีที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนที่หลากหลาย		
	4) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง	ทั้ง 3 กลุ่มฯ ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรคนรุ่นใหม่เพื่อขับเคลื่อนการทำงานของเครือข่าย		
<p>3) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันของทั้ง 3 กลุ่มฯ</p>	1) ปัจจัยพื้นฐาน	กลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าย่อมโยงกันได้ เพราะมีเรื่องราวที่ต่อเนื่อง พื้นที่อยู่ใกล้กัน และค่านิยมคล้ายกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งทั้ง 3 กลุ่มฯ มีเหมือนกัน คือ ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่		
	2) ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	กลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าย่อมโยงกันได้ โดยทั้ง 3 กลุ่มฯ ควรมีการจัดเวทีสนทนาเชื่อมโยงผู้นำ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน และควรมีการบริหารจัดการในแนวราบ โดยบริหารจัดการกันเอง มีผลประโยชน์ตอบแทนเท่ากัน มีศูนย์ประสานงานและคณะกรรมการกลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นศูนย์กลาง		
	3) ปัจจัยเร่ง	ทั้ง 3 กลุ่มชุมชน ควรพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวและสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ “เฟซบุ๊ก” (Facebook) เป็นหลัก อีกทั้งทางกลุ่มควรเข้าร่วมงานประเพณี “ล่องสะเปาจาวละคอน” และมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกันในลักษณะ		

ประเด็นคำถาม งานวิจัย	ประเด็นการศึกษา	กลุ่มชุมชน ท่ามะโอ	กลุ่มชุมชน บ้านปางสนุก	กลุ่มชุมชน กาดกองดำ
		หมุ่นเวียนกันจัดงาน และควรมีการนำผลิตภัณฑ์ของดี แต่ละกลุ่มชุมชนไปจัดแสดงในพื้นที่ส่วนกลาง นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐควรทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง ผู้สนับสนุน งบประมาณ และประสานงาน รวมถึงเป็นคนกลางไกล่เกลี่ย		

7. ข้อเสนอแนะ

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรผลักดันให้เกิดการสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มชุมชนริมแม่น้ำวัง รวมถึงขยายผลไปยังเครือข่ายอื่นของกลุ่มชุมชนที่อยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยควรเข้าไปเป็นคนกลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชุมชนในฐานะพี่เลี้ยงที่พร้อมจะส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มชุมชนซึ่งอาจจัดตั้งส่วนงานเพื่อดูแลการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเฉพาะ

(2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างมาตรฐานดูแลชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติทางการเมือง จากมุมมองของกลุ่มชุมชนแต่ละกลุ่มต่อเรื่องรูปแบบของเครือข่ายที่กลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในการดูแลชุมชน โดยกลุ่มที่เล็งเห็นว่าเครือข่ายของตนมีลักษณะเป็นเครือข่ายรวมปฏิบัติการ (Collaborative Model) ซึ่งมีผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้นำองค์กรต่างๆ ในเครือข่ายเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนเครือข่ายนั้น แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทางที่ดี มีการให้ความช่วยเหลือกับชุมชน แต่กลุ่มที่เล็งเห็นว่า เครือข่ายของตนมีลักษณะเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม (Decentralized Model) คือ มีผู้นำชุมชน หรือผู้นำภาคประชาสังคมเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนเครือข่าย แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อาจไม่ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มชุมชนมากนัก

(3) หน่วยงานภาครัฐควรสร้างความตระหนักรู้ถึงศักยภาพของชุมชนให้กับประชาชนได้ทราบและปลูกจิตสำนึกกับบ้านเกิด โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชน รวมถึงการนำข้อมูลนั้นไปพัฒนาให้เป็นหลักสูตรการศึกษาให้กับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาการขาดผู้นำรุ่นใหม่ได้ในภายหน้า

(4) หน่วยงานภาครัฐควรมีการบูรณาการความร่วมมือกันในการทำงาน เพื่อร่วมกันเป็นที่เลี้ยง ส่งเสริมและสนับสนุนตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก. ปริมาภัยด์ พับลิชชิ่ง.
- กรมบัญชีกลาง. (2564). รายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังจังหวัดลำปาง: เศรษฐกิจการคลังจังหวัดลำปาง ประจำเดือนกรกฎาคม 2564. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER20/DRAWER058/GENERAL/DAT A0006/00006328.PDF>
- กรมบัญชีกลาง. (2565). รายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังจังหวัดลำปาง: เศรษฐกิจการคลังจังหวัดลำปาง ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2565. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER20/DRAWER058/GENERAL/DAT A0008/00008475.PDF>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565ก). สถิติด้านการท่องเที่ยว. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565ข). รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว: *Maritime tourism + wellness tourism สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ไตรมาส 1-2/2565*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. <https://shorturl.asia/YdVH5>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). สถานการณ์เศรษฐกิจการท่องเที่ยวครึ่งปีแรก ปี 2564p (ม.ค. - มิ.ย.). กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. https://www.mots.go.th/download/article/article_20211111131145.pdf
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. ซีเคชั่นมีเดีย.
- ณัฐกฤติ นิธิประภา. (2564, กันยายน). บทวิเคราะห์สถานการณ์ MSME สาขาธุรกิจท่องเที่ยว ปี 2564 และแนวโน้มปี 2565. สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.). https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20211012232619.pdf
- ณิชภัทร สุรวฒนานนท์. (2562). การท่องเที่ยวกับบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย สีโร่จำเป็นหรือ สีโร่ตัวจริง?. ธนาคารแห่งประเทศไทย. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_29Oct2019.aspx

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). รายงานนโยบายการเงิน: การกลับมาของนักท่องเที่ยวต่างชาติ...ความเสี่ยงสำคัญต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทย. ธนาคารแห่งประเทศไทย. https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/MonetPolicyComittee/MPR/BOX_MPR/BOX2_ReturnTourist.pdf
- มีงสรรพ์ ชาวสอาด, อรุณี อินทรไพโรจน์, และอรรถพันธ์ สารวงศ์. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการการศึกษาเศรษฐกิจท่องเที่ยวชุมชนอย่างครบวงจร: จากโซเซียลมีเดียถึงชุมชนท่องเที่ยว (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2550). เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: บทวิเคราะห์ว่าด้วยการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแนวระนาบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย. (2560). การพัฒนาการรวมกลุ่มแบบเครือข่ายวิสาหกิจด้านการท่องเที่ยว: แนวคิดและการประยุกต์. ประจักษ์สิน.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). เภมณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). https://www.dasta.or.th/uploads/file/202210/1666939249_29604986700ea73c18c2.pdf